

Bedankt voor het downloaden van dit artikel. De artikelen uit de (online)tijdschriften van Uitgeverij Boom zijn auteursrechtelijk beschermd. U kunt er natuurlijk uit citeren (voorzien van een bronvermelding) maar voor reproductie in welke vorm dan ook moet toestemming aan de uitgever worden gevraagd.

Boom

Behoudens de in of krachtens de Auteurswet van 1912 gestelde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch door fotokopieën, opnamen of enig andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voor zover het maken van kopieën uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikelen 16h t/m 16m Auteurswet 1912 jo. Besluit van 27 november 2002, Stb 575, dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoeding te voldoen aan de Stichting Reprorecht te Hoofddorp (postbus 3060, 2130 KB, www.reprorecht.nl) of contact op te nemen met de uitgever voor het treffen van een rechtstreekse regeling in de zin van art. 16l, vijfde lid, Auteurswet 1912.

Voor het overnemen van (een) gedeelte(n) uit deze uitgave in bijvoorbeeld een (digitale) leeromgeving of een reader in het onderwijs (op grond van artikel 16, Auteurswet 1912) kan men zich wenden tot Stichting Uitgeversorganisatie voor Onderwijslicenties (Postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp, www.stichting-uvo.nl).

No part of this book may be reproduced in any way whatsoever without the written permission of the publisher.

info@bua.nl
www.boomuitgeversamsterdam.nl

Uit de kunst

Ongrijpbaar in een virtuele wereld

door **Rien Fraanje** De auteur is oud-directeur van het Wetenschappelijk Instituut voor het CDA. In deze rubriek belicht hij de politieke actualiteit vanuit de kunsten.

Onlangs had mijn vrouw voor mijn zoon via Marktplaats een mooie boekenkast op de kop getikt. Die stond beneden in de gang te wachten totdat hij naar boven in de puberkamer werd getild. Bij thuiskomst plofte zoon op de bank en pakte zijn telefoon. Ik riep hem vanuit de gang toe dat hij eens moest komen kijken wat voor moois zijn moeder voor hem had geregeld. Het bleef lange tijd stil voordat zoon riep: 'Ik zie niks.' Ik liep de woonkamer in en zag dat hij op zijn telefoon scrolde. 'Ik vroeg of je wilde komen kijken', zei ik. 'O, ik dacht dat ik daarvoor in onze groepsapp moest kijken.'

Deze conversatie is in eerste instantie ronduit grappig. Het laat prachtig een botsing van leefwerelden tussen twee verschillende generaties zien. Digital natives denken in eerste instantie digitaal. Tieners van vandaag bellen elkaar niet, ze sturen elkaar via WhatsApp ingesproken berichten toe. Ideaal, want je krijgt geen tegenspraak. En stel je een vraag, dan pakken ze hun telefoon om via Google het antwoord te vinden. Maar dat ze zelfs verwachten een verrassing eerst op hun telefoon te kunnen vinden, vond ik in zekere zin ook ontnuchterend.

Acht blokken

Ik moest meteen denken aan een groot en indrukwekkend werk van de Amerikaanse beeldhouwer Richard Serra (1938) dat ik afgelopen zomer in het Museum of Modern Art in New York mocht aanschouwen. Het bestaat uit acht grote blokken van roestvrij staal en neemt een volledige, verder volledig lege expositieruimte in beslag. De acht blokken staan als vier paren van twee opgestapelde blokken. Elk blok is even groot, namelijk 152×168×183 cm. Om de blokken goed te onderscheiden heeft Serra de blokken gedraaid op elkaar gelegd, maar uiteindelijk zijn alle vier de stapelingen ruim drie meter hoog. De kunstenaar noemde het werk *Equal*.

In zijn toelichting op dit imposante kunstwerk vertelt Serra dat *Equal* is ontstaan als tegenreactie op de virtuele dominantie. We bekijken beelden eigenlijk voornamelijk nog op een scherm, aldus Serra. Daardoor vergeten we dat we zelf stoffelijk zijn, dat we in deze wereld zijn omdat we bestaan uit een lichaam en daarmee fysiek aanwezig en in verbinding met andere kunnen zijn. Serra gelooft dat we alleen schoonheid kunnen ervaren als we kunnen voelen, aanraken en ervaren. Als je de ruimte binnentreedt waar deze vier stapels van twee blokken liggen, kun je de fysieke

presentie van die acht blokken inderdaad niet ontlopen. Waar je ook in de zaal staat, je voelt de imposante aanwezigheid van materie die groter is dan jijzelf.

Ongemakkelijke waarheid

Dit kunstwerk onthult een ongemakkelijke waarheid. In onze moderne wereld beheerst het virtuele op tal van domeinen ons leven. We klikken onze kleding, schoenen en boeken op het scherm aan en laten ze bezorgen, zodat wij thuis kunnen blijven, dicht bij onze computer en ons tv-scherm. De consequenties van onze klik voor het welzijn van onze medemens die aan de andere kant van de wereld onze spijkerbroek in elkaar naait, is geworden tot een abstractie. We weten wel dat kinderen zes dagen in de week twaalf uur per dag moeten werken om onze kleding in elkaar te zetten, maar we kunnen het wegduwen omdat het leed is verstoep, ver weg achter de virtuele en glimmende websites van de Zalando's van deze wereld.

Het politieke debat lijdt aan hetzelfde

euvel. Soms zelfs letterlijk. Ons parlement kan hele dagen debatteren over sms'jes en appberichtjes. Over de vraag of die berichten aantonen dat het kabinet de boel heeft beduveld. Het lijkt voor menig parlementariër eenvoudiger om zich stuk te bijten op dergelijke virtuele kwesties dan kleur te bekennen bij urgente vraagstukken over klimaatverandering, de migratiestroom die deze op gang brengt en het steeds groter wordende verschil tussen rijke en arme Nederlanders.

Het debat over stikstof gaat over de kritische depositiewaarde of over de normen die Brussel ons zou opleggen. Als we de verbinding met de materie en het stoffelijke niet zouden zijn verloren, ging het debat over de schade voor natuur, dier en mens. En over de teloorgang van het vermogen van de aarde om voor ons allemaal voor voedsel te zorgen. We zouden onmiddellijk de noodzaak begrijpen, nee: voelen en ervaren, om ons gedrag en onze omgang met de natuur aan te passen.

Acht massieve blokken willen ons dat besef weer teruggeven.

Richard Serra,
Equal, gezien op
1 augustus 2022
in het Museum
of Modern Art
(MoMA), New
York. Zie www.moma.org/a297.